SAMSUN TİCARET VE SANAYİ ODASI
DIŞ İLİŞKİLER MÜDÜRLÜĞÜ

Çek Cumhuriyeti Bilgi Notu

Genel Bilgiler:

Çek Cumhuriyeti, Avrupa'nın merkezinde, 78.866 km2'lik bir alanda, kara ile kuşatılmış bir ülkedir. Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Adriyatik Denizine olan mesafesi eşittir. Sınır uzunluğu Polonya ile 761,8 km, Almanya ile 810,3 km, Avusturya ile 466,3 km ve Sovakya ile 251,8 km'dir.Çek Cumhuriyeti'nin toplam nüfusu 10,6 milyondur. Çek Cumhuriyeti'nde nüfus oldukça durağandır. Kadın nüfus (% 51), erkek nüfustan (% 49) biraz daha fazladır. Çek Cumhuriyeti'nde, rezervleri kısıtlı da olsa büyük ölçüde bitumenli yakıtlar, antrasit ve linyit bulunmaktadır. Bitümenli kömür daha ziyade Ostrava-Karvina kömür yataklarında, Kladno yakınlarında, Plzen havzasında ve Brno yakınlarında bulunan Trutnov'daki kömür sahalarında çıkarılmaktadır. Bitümenli kömürün büyük bir kısmı koklaştırmaya elverişlidir. Linyit üretimi 20'nci yüzyıl ortalarına kadar artmış olmakla beraber son yıllarda giderek artan gaz kullanımıyla düşmüş durumda olup, daha çok açık işletmelerde üretilmektedir. Linyit, ülkenin batısında bulunan Chomutov, Most, Teplice ve Sokolov'da üretilmektedir.

Metalik cevherler açısından ise zengin bir ülke değildir. Prag ve Plzen arasındaki yataklar demir cevheri açısından önemi haiz bir bölge olmuştur. Kurşun ve çinko Bohemya'daki Kutna Hora ve Pribram'da ve kuzeydoğudaki HrubniJesenik Dağlarında çıkarılmaktadır. Uranyum Pribram ve Kuzey Bohemya'daki Hamr çevresinde çıkarılmaktadır. Bohemya'daki dağlarda az miktarda kalay rezervi bulunmakta ve diğer mineral kaynaklar da CeskeBudejovice yakınlarındaki grafit ve Karlovy Vary ile Plzen yakınlarındaki kaolin rezervlerinden oluşmaktadır. Prag'ın güneyindeki merkezi Bohemya'da bulunan Mokrsko'da oldukça önemli miktarda altın rezervi bulunmaktadır. Çek Cumhuriyetinin maden üretimi ve üretimin geleceği dünya maden fiyatlarında yaşanan ve yaşanacak gelişmelerden oldukça yüksek oranda etkilenmektedir. Çek Cumhuriyeti 2.613 milyon tonu antrasit, 3.564 milyon tonu linyit olmak üzere toplam 6.177 milyon ton ispatlanmış kömür rezervi ile dünya kömür rezervinin % 0.63'ünü bulundurmaktadır ve genel sıralamada dünya 14.üncüsüdür.

Genel Ekonomik Durum:

Çek Cumhuriyeti 2004 yılında AB'ne üye olan 10 ülke içinde en fazla yabancı sermaye alan ve sahip olduğu potansiyel itibariyle gelişme şansı en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir. Makroekonomik istikrarın yanı sıra, ülkenin dış ticaret yapısındaki köklü değişiklik ve AB coğrafyasındaki konumu, vasıflı işgücü ve uygun yatırım ortamı nedeniyle artmakta olan doğrudan yabancı sermaye girişi büyüme için gerekli şartları sağlamış durumdadır.

Ekonomi son üç yılda ortalama % 6'nın üzerinde büyümüştür. Çek ekonomisi, global krizle bağlantılı ihracat talebindeki keskin daralmanın da sonucu olarak, uzun bir dönemden sonra ilk defa küçülmeye başlamıştır. 2008 yılında büyüme % 3,1 ile sınırlı kalmıştır. 2009 yılında Çek ekonomisinin % 4,7 oranında daralmıştır. 2010 yılında yeniden büyümeye başlayan Çek ekonomisi ise % 2'nin üzerinde büyüme gerçekleşmiştir. 2011 yılında ise büyüme %2 ile sınırlı kalmış, 2012 yılında % 0,7 oranında daralan ekonomi, 2013 yılında da % 0,7 oranında daralma devam etmiştir.

Çek ekonomisin performansı dış talebe dayanmaktadır. 2014 yılında Euro bölgesinde yaşanan toparlanma ve iç talepteki artış Çek ekonomisini pozitif yönde etkilemiştir. 2015 yılında ekonomide %5,3, 2016 yılında %2,6, 2017 yılında 4,29 büyüme gerçekleşmiş, 2018 yılında ise %3,5 oranında artan GSYH'nin, 2019 yılında % 3 oranında artarak 277 milyar $ olması beklenmektedir.

Çek ekonomisi ağırlıklı olarak ihracata yönelik sanayileşme politikası çerçevesinde şekillenmiş bir ekonomi özelliği taşımakta ve ekonominin tüm dinamikleri dış etkenlere duyarlı, özellikle AB'deki (ağırlıklı olarak Almanya) gelişmelere bağımlı bir durumdadır. Çek Cumhuriyeti ekonomi yönetimince mevcut durumun sakıncaları ciddi anlamda analiz edilmiş olup, AB'ye bağımlılığın azaltılmasını teminen, ihracatta pazar çeşitlendirmesi hedeflenerek bu konuda ciddi adımlar atılmıştır. Temmuz 2012 itibariyle hazırlanarak yürürlüğe konulan 2012- 2020 İhracat stratejisinde alınan tedbirlerle ihracatta AB ye bağımlılığın azaltılmasına yönelik uygulamalar başlatılmıştır.

Çek Cumhuriyeti'nin dış ticarette ağırlıklı olarak uluslararası üretim zincirinin bir parçası olması ve ihracatın önemli kısmını sermaye mallarının oluşturması ülkeyi küresel kriz sonucunda yaşanan ticaret şokuna ve dış talepteki daralmaya çok duyarlı hale getirmiştir. Ekonominin ağırlıklı olarak ihracata dayalı olması ve ticaretin ağırlıklı olarak başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri ile yapılıyor olması ve global krizden en çok etkilenen otomotiv sektörünün ihracat içinde önemli yer tutması göz önünde bulundurulduğunda, bu sürecin etkileri devam etmekte olduğu görülmektedir. Almanya başta olmak üzere özellikle AB ülke ekonomilerindeki gelişmelere de bağlı olarak, Çek ekonomisinin gelişmesi beklenmektedir.

Mevcut reformlara rağmen, siyasi açıdan son derece hassas bir konu olan sağlık ve sosyal güvenlik reformlarının hala gerçekleştirilmemesine bağlı olarak, bütçe açığının, ülkenin uzun dönemli ekonomik istikrarı ve AB kriterlerine ulaşılması açısından bir tehdit olduğu değerlendirilmektedir.

Sağlıklı makroekonomik göstergelerin devam etmesine, kurumsal ve iş gücü vergilendirmelerinin yeniden düzenlemesi, eğitim ve inovasyon politikaları gibi iş çevrelerini

doğrudan ilgilendiren yapısal uyum politikaların başarısına da bağlı olarak, Çek ekonomisi, küreselleşmenin nimetlerinden faydalanmaya devam edecektir. Ayrıca, halihazırda son derece sıkı olan kredi alma sürecini basitleştirici yeni bankacılık düzenlemelerinin getirilmesi ve dalgalı kurda aşağı yukarı oynayan Çek Kronundan, "Euro" geçişin tamamlanması durumunda Çek Cumhuriyeti yabancı yatırımcı için daha çekici olabilecektir.

Bununla birlikte, mevcut reformlara rağmen, siyasi açıdan son derece hassas bir konu olan sağlık ve sosyal güvenlik reformlarının hala gerçekleştirilmemesine bağlı olarak, bütçe açığının, ülkenin uzun dönemli ekonomik istikrarı ve AB kriterlerine ulaşılması açısından bir tehdit olduğu değerlendirilmektedir.

İlk bakışta, küreselleşme açısından büyük önem arz eden ticaret politikalarının önemli ölçüde AB tarafından belirlendiğini bir tarafa bırakacak olursak, Çek Hükümetinin doğrudan rol oynayacağı ve gerçekleştirebileceği öncelikli konular bulunmaktadır. Bu öncelikli konular aşağıda sıralanmıştır.

Piyasa başarısızlığı ve yayılma etkisi nedeniyle, küreselleşme ile bağlantılı olan yatırım teşvikleri ve piyasa destek mekanizmaları ekonomik açıdan geçerliği ispatlanabilir olmalıdır. Teşvikler, uzun dönemde katma değeri daha yüksek yatırımlara kaydırılmalıdır.

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği uluslararası işçi hareketliliğinden doğan imkanlardan yararlanabilmek açısından göçmenlik mevzuatında reformlar gerekmektedir. Yeşil kart uygulamasının yanı sıra, kalifiye işçi göçünü sağlayacak yeni göçmenlik programlarına başlanmalıdır.

Sağlam bir ulaşım altyapısı firmaların yatırım için yer tespiti aşamasında dikkate alınan önemli bir faktördür. Ulaştırma projeleri için, 2007-2013 döneminde kullanılmak üzere AB'den sağlanan fonların kullanımında, proje öncelikleri ve uygulama mekanizmaları dikkatlice incelenmelidir. Kamu ihalelerinde etkinliğin artırılması kayda değer diğer bir husustur. Özel sektör- kamu işbirliğine, her birinin kendi önceliklerine de bağlı kalarak önem verilmelidir. Karayolu ve demiryolu kullanımında denge sağlayıcı, birden çok taşıma türü kullanımında rekabet artırıcı önlemler alınmalı, demiryolu taşımacılık sektörüne gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Prag, iş çevreleri için en önemli cazibe merkezi konumunda olup Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri içinde daha büyük bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Ancak, bu metropol alanın genişlemesini sınırlayıcı, bilhassa ulaşım tıkanıklığı ve konut sorunu gibi faktörlerin biran önce gündeme alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dış Ticaret:

Çek Cumhuriyeti'nin dış ticareti hacmi 2017 yılında 342 milyar $ olmuştur. 2017 yılında ise ihracat %11 oranında artışla 180 milyar dolar, ithalat ise %14 artışla 162 milyar dolar olmuştur. Dış ticaret dengesi, son yıllarda olduğu gibi 2017 yılında 18 milyar dolarlık fazla vermiştir.

Çek Cumhuriyeti'nin geleneksel olarak en önemli ticaret ortağı Almanya'dır.

Makine ve ulaşım araçlarının payı azalmakla birlikte, ülkenin dış ticaretinde etkin rolünü devam ettirmektedir.

Çek Cumhuriyeti'nin başlıca ihraç ettiği ürünler binek otomobiller, karayolları taşıtlarının aksam ve parçaları, otomatik bilgi işlem makineleri, telefon cihazları, mobilya, izole edilmiş teller ve kablolar, elektrik devresi teçhizatı, kauçuktan dış lastikler, klima cihazları, ilaç ve demir – çelik ürünleri.

İthal ettiği başlıca ürünler ise karayolları taşıtları için aksam ve parçalar, bilgi işlem makineleri, binek otomobiller, ilaç, elektronik entegre devreler, ham petrol, mobilya, hidrokarbonlar, plastik eşyalar, petrol yağları, pistonlu motorlar, monitörler ve baskı yapmaya mahsus makinelerdir.

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyar ABD Doları) :

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2015	157	141	298	16
2016	162	142	304	20
2017	180	162	342	18

Kaynak: ITC_Trademap

Türkiye ile Ticaret:

Çek Cumhuriyeti'nin 2004 yılındaki AB üyeliğine kadar, 3.10.1997 tarihli Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde şekillenen Türkiye - Çek Cumhuriyeti ticari ilişkileri, bu tarihten itibaren Gümrük Birliği esasına dayanarak yürütülmektedir.

Türkiye-Çek Cumhuriyeti ticareti fiilen Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Katma Protokol hükümlerine göre yürütülmektedir. Dolayısıyla, ülkemiz çıkışlı sanayi ürünlerine gümrük vergisi uygulanmamaktadır. Tarım ürünleri açısından Türkiye üçüncü ülke statüsünde olmakla birlikte, ülkemiz ile AB arasında tarım alanındaki ilişkilerin çerçevesi, 12 Eylül 1963 yılında imzalanan ve 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile belirlenmeye başlamış olup, yıllar içerisinde müteakip Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları (OKK) ile geliştirilerek bugünkü halini almıştır. Halihazırda birçok tarım ve işlenmiş tarım ürünleri tercihli tarifelerle AB pazarına; Çek pazarına girmektedir.

Çek Cumhuriyeti ile ekonomik ilişkilerimizin mal ticareti üzerinde yoğunlaştığı ve ikili ticaret hacminin özellikle iki ülke arasında Gümrük Birliği'nin tesis edildiği 2004 yılından sonra hızla artmakta olduğu görülmektedir. Ancak iki ülke arasındaki ticaret dengesi ülkemiz aleyhine gelişmektedir.

Çek Cumhuriyeti'ne yönelik ihraç kalemlerimize baktığımızda otomotiv ana ve yan sanayi ürünleri, hazır giyim, televizyon alıcıları, altın mücevherat, turunçgiller, ev tekstil ürünleri, alüminyum çubuk ve profiller, tütün, elektrikli ev aletleri ve demir-çelik eşyalar ön plana çıkmaktadır.

Belli başlı ithal kalemlerini ise, otomotiv ana ve yan sanayi ürünleri, otomatik bilgi işlem makineleri, elektrik devreleri teçhizatı, kilitler ve sürgüler, yün, elektrikli cihazlar, elektrik kontrol ve dağıtım tabloları, elektrik motorları ve jeneratörleri, santrifüjle çalışan kurutma ve arıtma cihazları oluşturmaktadır.

Türkiye-Çek Cumhuriyeti Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar):

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2015	769	2.218	2.987	-1.449
2016	804	2.562	3.366	-1.757
2017	908	2.828	3.736	-1.920

Kaynak: ITC_Trademap

Samsun-Çek Cumhuriyeti Dış Ticaret Değerleri (ABD Doları):

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2015	731.654	349.818	1.081.472	381.836
2016	702.391	510.019	1.212.410	192.372
2017	827.581	780.355	1.607.936	47.226

Kaynak: TÜİK

Pazar ile İlgili Bilgiler:

Son yıllarda görülen hızlı ekonomik gelişmeler ve yüksek miktardaki yabancı doğrudan yatırımların etkileri ticaret hayatında da kendini hissettirmiştir. Giderek artan büyük supermarket zincirleri nedeniyle gerek ithalatçılar gerek üreticiler doğrudan perakendeciye dağıtım yaptıkları gibi büyük depoların ve büyük toptancıların ortaya çıkmış olması nedeniyle dağıtım sistemi de giderek yerini zincir mağazacılığa ve depoculuğa bırakmaktadır. Küçük işletmelerin de giderek zincir haline gelmeye çalıştıkları ve kendi dağıtım ağlarını kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak, Çek Cumhuriyetinin günübirlikçiler dahil edildiğinde (ki bunların sayısı 100 milyondan fazladır) yılda 105-106 milyon turist çektiği göz önüne alındığında hala perakendeciye ve tüketim sektörüne yapılacak küçük çaplı dağıtım hizmetlerinin öneminin büyük olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, gelişmeler şehirlerin dışında sürekli olarak ticaret merkezlerinin kurulması ve depoların kurulması şeklinde olmaktadır.

Çek Cumhuriyeti, Avrupa tarzı gelişmiş bir dağıtım sistemine sahiptir. Pazarın birçok alt segmentlerindeacenta ve distiribütörlerin etkinliği ve gücü gün geçtikçe artmakta ve kadroları genişlemektedir. Halihazırda teknik açıdan yeterli acenteler bulmak mümkün olmakla birlikte pazarlama ve müşteri hizmetleri stratejilerinde desteğe ihtiyaçları vardır. Distribütörlerin kar marjları diğer Avrupa ülkelerinden farklı değildir. Saha satış temsilcisi ortalama 30.000 Çek Kronu (1.500 $) + komisyon (ürüne bağlı olarak % 5-10 arasında değişmektedir) ve araba, seyahat masraflarını talep etmektedir.

Amerikan tarzı süpermarketlerin ve Avrupa tarzı hipermarketlerin, alışveriş merkezlerinin her geçen gün sayılarının artmasına ve hafta sonu dahil günün 24 saatinde geniş ürün yelpazesi

sunma, düşük fiyat avantajları ve rekabet güçlerine rağmen, bakkal, eczane, butik tarzı konfeksiyon mağazaları ve müzik cd satış yerlerine Prag sokaklarında hala rastlanmaktadır.

Uluslararası toptan ve perakende ticaret şirketlerinin Çek Cumhuriyetine yatırımları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bu aşamada, birleşmeler ve yeni şubeler açmak şeklinde yatırımlar devam etmektedir. Gözden kaçırılmaması gereken en önemli husus, hızlı gelir artışına rağmen, pazarın büyük olmaması ve nüfus artış hızının (0) veya (-) olmasıdır.

Çek tüketiciler ve firmalar son derece fiyat duyarlıdır. Ancak, son zamanlarda refah seviyesindeki artışa paralel olarak marka tercihleri de ön plana çıkmaya başlamıştır.

Her ne kadar kredi kartı kullanımı yaygınlaşmaya başlasa da, Çek Cumhuriyeti hala nakit paranın geçerli olduğu bir pazardır.

Serbest piyasa ekonomisine geçişten bu yana çok yol almış olmakla birlikte, satış sonrası destek ve müşteri hizmetleri hala Avrupa standartlarına ulaşamamıştır. Müşteri memnuniyeti sistemi uygulaması hala eksikliği olan geliştirilmeye açık bir konudur.

Çek pazarında satış yapabilmek, başarılı olabilmek için Çekce konuşmak esastır.

Ürün katologlarınınÇekce olması idealidir. Ancak, birçok uluslararası firmalarda üst düzey yönetici poziyonundaÇekce bilmeyen kişilerin çalıştığını dikkate alınca en uygun, en etkin olanının hem İngilizce hem Çekcekatolog bastırmaktır.Ürün etiketlerinin mutlaka Çekce olması gerekmektedir.

Birçok pazarda olduğu gibi, Çek pazarında da iş yapabilmek için, Çekce bir web sayfasına sahip olmak faydalı olacaktır. Yabancı firmaların web sayfaları genelde İngilizce/Çekce olmakta, üçüncü dil olarak Almanca kullanılmaktadır. Web sayfasına sahip olmak pazardaki varlığınıza bir meşruluk kazandırıkenmüşterilernize ulaşmak ve etkilemek için de önemli bir araçtır.

Dikkat Etmesi Gereken Hususlar:

Umuma mahsus pasaport sahipleri için Türkiye'den Çek Cumhuriyeti'ne seyahatlerde vize alma zorunluluğu bulunmaktadır. Vize konusunda detaylı bilgileri, Çek Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu'nun web sitesinden (http://www.mzv.cz/istanbul) temin etmek mümkündür.

Çek Cumhuriyeti'nde ambalajın etiketinde, ambalajın üretildiği malzemenin tipi, yeniden kullanım yahut geri dönüşüm durumuna ait bilgiler yer alacaktır. Etiketlenmesi gereken ambalajlama ve etiket formatı çeşitli kararlarla hukuki düzenlemeye tabi tutulmuştur. Ambalaj üreticileri, ithalat ve ihracatçıları, ilgili makamlara sunacakları yıllık raporlarında üretilen, ithal veya ihraç edilen paketleme malzemesinin miktarını, yapıldıkları malzemeleri belirtmek durumundadır.

Benzer şekilde, ambalajlı ürün satan şirketler, kullanıcılara ambalajın kendisi ve atığı (geri alınması, toplanması, yeniden kazanılması, dönüştürülmesi, atılması vb.) konusunda bilgi sağlamak zorundadır.

Çekler ile iletişimde olası sıkıntıları azaltmak adına bazı ipuçları aşağıda özetlenmiştir:

- Selamlaşırken tokalaşın,
- Hitap ederken unvanlar ile soyadını kullanın, ilk isimler genellikle arkadaşlar ve akrabalar içindir.
- Çekler kültürel miraslarından, Dvorak, Smetana, Kafka, Capek gibi büyük besteci ve ünlü yazarlarından konuşmayı severler. Çeklerin, gotik ve barok mimarisi kayda değerdir.
- Sohbet sırasında politika, din ve sosyal şartlar hakkında konuşmaktan kaçınmak doğru olacaktır.
- En popüler spor futbol ve buz hokeyidir.

Müzakerelere ilişkin bazı ipuçları aşağıda verilmektedir:

- Randevunuzu çok önceden alın ve dakik olun. Son dakika toplantı talepleri pek hoş karşılanmamaktadır.
- Çek muhatabınızla sağlam ve sıcak bir ilişki kurmak için acele etmeyin. Sıcak bir ortamın oluşması için en az bir kaç toplantıda bir araya gelinmesi şarttır.
- Eğer bir satın alma müzakeresi yapıyorsanız, işin değeri (mal değeri, nakit akış analizi ya da pazarlama planları) konusunda fazla beklentili olmayın.
- Sabırlı olun. Müzakereler muhtemelen zaman alacaktır. Karar verme süreci ağırdır. Pek çok yönetici müzakerelerin ayrıntılarını tekrar tekrar gözden geçirir.
- Müzakere sırasında alınan somut kararların (next step) üzerinde mutabık kalınan takvime uygun olarak uygulanması istikrar ve güven açısından önemlidir. Alınan kararlar, takvime uygun yürütülmezse güven kaybına yol açar.
- Çekce konuşamıyorsanız, çevirmen kullanmak yararlı olacaktır.
- Ortak girişim kurma, şirket devralma gibi yasal konularda avukat/hukuk müşaviri tutmak yerinde olacaktır. Çek muhatabınızın da, muhtemelen tam olarak anlamayacağı bir yasa karmaşası ile karşı karşıya gelebilirsiniz.
- Firmanızın global ekonomi ile bağlantısını, iş ustalıklarını, teknolojik potansiyelini ve bu potansiyelini transfer edebilme yeteneğini vurgulayın.

Günlük yaşama dair bazı ipuçları aşağıda sunulmuştur:

- Çek işadamları koyu renk takım elbise giyinmeyi tercih ederler. Bazıları için blazer ceket dahi iş ciddiyetine uygun değildir.
- Çekler naziktirler ve konuklarına kahve, çay gibi bir ikramla toplantıya başlarlar. İkramlar arasında en azından bir bardak suyu kabul etmek, nezaketen gereklidir. Kahve ve çay porselen fincanlarda, meyve suyu kristal cam bardaklarda ikram edilir. Plastik bardakla ikram hoş karşılanmaz.
- İş yemekleri özellikle öğlenleri, tam öğle saatinde yenir. İş kahvaltıları Çek Cumhuriyeti'nde yaygın değildir.
- Kadeh kaldırma, hem resmi, hem de gayri resmi yemeklerin bir parçasıdır.
- Çek evine davetli iseniz, çiçek(kırmızı gül hariç) şarap, viski ya da konyak götürmek uygun olacaktır.
- Ayrıca, Çek Cumhuriyeti'nin Çekoslovakya olmadığını, Çekoslovakya'nın 1993 yılında Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak iki ayrı ülkeye bölündüğünü, hep akılda tutmak faydalı olacaktır.